СЕКЦІЯ 2. СТРАТЕГІЯ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Бойченко Д.В.
аспірант,
ДННУ «Академія фінансового управління»
Науковий керівник: **Ткаченко Н.Б.**
кандидат економічних наук, доцент,
ДННУ «Академія фінансового управління»

DOI: https://doi.org/10.36059/978-966-397-573-3-10

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДУ ВАРТОСТІ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ (LCC) У ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ НА ПОВОЄННУ ВІДБУДОВУ

Закон України «Про публічні закупівлі» вимагає докорінної трансформації підходів до управління публічними фінансами в умовах повоєнної відбудови, де ключовим пріоритетом стає не лише мінімізація початкових витрат, а й забезпечення довгострокової економічної ефективності та екологічної сталості інвестицій, замість орієнтації лише на мінімізацію стартових витрат [1]. Актуальність переходу до прозорого моделювання вартісних характеристик оцінки підсилюється необхідністю посилення контролю за використанням коштів у стратегічних секторах економіки, зокрема в енергетиці. Перший віце-прем'єр України Юлія Свириденко у листопаді 2025 року наголосила на підготовці комплексного рішення щодо зростання прозорості та ефективності урядових заходів для подолання збитків від війни, заявивши: «Готуємо комплексне рішення щодо всіх державних компаній, зокрема енергетичних. Проводимо аудит і доручили наглядовим радам перевірити стан роботи, особливо у частині закупівель» [2]. Повідомляється, що Кабінет Міністрів виділяє фінансування на ліквідацію наслідків обстрілів у прифронтових регіонах, яке буде спрямоване на «будівництво й облаштування укриттів, додатковий захист ключового обладнання, аварійно-рятувальні роботи, ремонт інженерних мереж і створення запасу пального» [2].

Проголошена ініціатива уряду є прямою відповіддю на корупційні виклики, оскільки традиційна модель закупівель за найнижчою ціною часто створює передумови для маніпуляцій якістю та прихованих

експлуатаційних витрат, які згодом лягають тягарем на державний бюджет. Застосування LCC у цьому контексті виступає як превентивний механізм, оскільки вимагає детального обґрунтування майбутніх витрат ще на етапі тендеру, що ускладнює реалізацію корупційних схем на кшталт завищення вартості обслуговування [3]. В умовах обмеженого бюджетного фінансування та значної залежності від міжнародної допомоги, впровадження методу вартості життєвого циклу (LCC) у публічні закупівлі постає як критично необхідний інструмент для збереження природоресурсного потенціалу та оптимізації видатків державного і місцевих бюджетів.

Метод LCC дозволяє враховувати всі витрати, пов'язані з об'єктом закупівлі протягом усього його життєвого циклу, включаючи витрати на придбання, експлуатацію, енергоспоживання, технічне обслуговування та утилізацію, що відповідає принципам Директиви 2014/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради [4]. За підходами ЄС, контракт укладається з економічно найвигіднішою пропозицією, визначеною на основі найнижчої ціни, за найкращого співвідношення ціни та якості (best price–quality ratio). Критерій якості може включати загальну економічну ефективність, технічну якість, екологічні та соціальні аспекти, умови торгівлі та поставки тощо.

Економічні вигоди від впровадження LCC стають очевидними при аналізі інфраструктурних проектів відновлення, на які уряд продовжує виділяти значні кошти. При цьому, на наш погляд, доцільно застосовувати класичну модель «Айсберга» (LCC Iceberg Model), як найвідомішу ілюстрацію в теорії закупівель (рис. 1), яка показує, що початкова ціна – це лише верхівка айсберга, а основні витрати приховані «під водою»: введення в експлуатацію, технічне обслуговування, виведення з експлуатації, утилізацію, мінімізація впливу на довкілля, відновлення навколишнього середовища після закінчення терміну служби системи або продукту). Міжнародний досвід свідчить, що інтеграція у закупівельний процес екологічних критеріїв, що спираються на методологію LCC, сприяє розвитку ринку «зелених» технологій та стимулює інновації [5].

Використання енергоефективних матеріалів та технологій при ремонті інженерних мереж та будівництві укриттів, хоч і може мати вищу початкову вартість, але у перспективі 10-15 років забезпечить суттєву економію бюджетних та приватних коштів за рахунок зниження енергоспоживання. Економічний ефект оцінки вартості життєвого циклу (LCC), продемонстрований на прикладі аналітичних матеріалів CADDi [6], полягає у виборі системи з вищою початковою ціною (150 000 доларів), яка, завдяки суттєво меншим довгостроковим експлуатаційним витратам, забезпечує нижчу загальну вартість за весь період експлуатації (306 000 доларів проти 315 000 доларів).

Представлений підхід корелює із завданням збереження енергетичних ресурсів в умовах дефіциту генерації та необхідності запуску мережі додаткових резервних джерел живлення в Україні.

Рис. 1. Класична модель «Айсберга» (LCC Iceberg Model) для розрахунку вартості життєвого циклу

Джерело: побудовано автором за [6]

Варто зазначити, що з набуттям чинності нової редакції Закону України «Про публічні закупівлі», передбачена можливість застосування замовниками оцінки вартості життєвого циклу, як критерію оцінювання тендерних пропозицій. Розроблено ДСТУ ISO 15686-5:2020, що створює нормативну основу для застосування методів LCC у будівництві [7], за підтримки проєкту GIZ «Просування енергоефективності та імплементації Директиви ЄС про енергоефективність в Україні». Розкрито переваги методу LCC за мети уникнути ризиків, процедури з оголошення та проведення закупівлі із вартістю життєвого циклу у системі електронних публічних закупівель, представлено досвід проведення успішної закупівлі із використанням цього методу. Наголошено на стратегічній важливості енергоефективних заходів, в рамках запровадження інструментів LCC, для євроінтеграційного шляху України [8], що означає, зокрема, додаткове залучення інвестицій у модернізацію комунальної інфраструктури, де застаріле обладнання є джерелом надмірних витрат та екологічного забруднення. Міжнародні компанії пропонують інструменти для моделювання сценаріїв, які дозволяє аналізувати очікувану продуктивність з плином часу, враховуючи певне рішення для підтримки та операційний сценарій.

Зокрема, консорціум компаній Systecon та Opus Suite пропонують програмне забезпечення SIMLOX, здатне до аналітичного моделювання короткострокової та довгострокової ефективності, а також супроводу підготовки до запланованих операцій у вигляді економічно ефективної

оптимізації запасних частин, комплексу рішень процедурної підтримки для складних технічних систем [9]. Завдяки підтримці прийняття рішень від OPUS10, надається можливість оптимізувати логістичні шляхи, одночасно зменшуючи інвестиції в запасні частини на 30% або більше порівняно з традиційними методами. Інша програма консорціуму CATLOC надає потужні можливості для системного аналізу та оцінки вартості життєвого циклу (LCC)/прибутку життєвого циклу (LCP), а також інших форм аналізу та оцінки витрат.

Таким чином, вдосконалення системи публічних закупівель через механізм LCC дозволяє досягти синергетичного ефекту: підвищити прозорість та підзвітність державних компаній, знизити корупційні ризики та забезпечити раціональне використання ресурсів у процесі повоєнної відбудови, посилення фінансової стійкості громад та держави в цілому.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII (зі змінами та доповненнями). Верховна Рада України.
2. Куркіна, Д. (2025, 13 листопада). Свириденко: уряд проведе аудит всіх державних компаній. Еспресо TV. URL: https://espreso.tv/suspilstvo-sviridenko-anonsuvala-audit-usikh-derzhkompaniy-zokrema-energetichnikh
3. Шимко Т. (н.д.). Методика визначення вартості життєвого циклу. ProzorroІнфобокс. ЄБРР, GPAinUA. URL: https://infobox.prozorro.org/articles/metodika-viznachennya-vartosti-zhittyevogo-ciklu
4. Directive 2014/24/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on public procurement and repealing Directive 2004/18/EC. Official Journal of the European Union, L 94/65. Date of last review: 08/12/2023. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/24/oj/eng
5. Morton, B., Perfrement, T. & Perera, O. (2009). Life Cycle Costing in Sustainable Public Procurement: A Question of Value. International Institute for Sustainable Development (IISD). URL: https://www.iisd.org/publications/report/life-cycle-costing-sustainable-public-procurement-question-value
6. CADDi. (н.д.*). Procurement 101: Lifecycle Costing (LCC) – How it works and why it's important.* URL: https://us.caddi.com/resources/insights/lifecycle-costing
7. ДСТУ ISO 15686-5:2020 Будівлі та об'єкти нерухомого майна. Планування строку експлуатації. Частина 5. Оцінювання вартості життєвого циклу (ISO 15686-5:2017, IDT). Дата прийняття: 11.07.2022. Дата початку дії: 01.02.2023. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=98436
8. Конфедерація будівельників України. (2023, 8 вересня). Семінар щодо практичного застосування методу оцінки вартості життєвого циклу у публічних закупівлях. Конфедерація будівельників України. URL: https://kbu.org.ua/news/ceminar-shchodo-praktychnoho-zastosuvannia-metodu-otsinky-vartosti-zhyttievoho-tsyklu-u-publichnykh-zakupivliakh
9. Opus Suite: Comprehensive Logistics Tool Suite. 2025. URL: https://www.systecongroup.com/gl/software?utm_source=google&utm_medium=